



Mål nr
12426-16,
12464-12480-16
12482-12497-16
12500-12505-16
12507-12539-16
12542-12564-16
12851-16

SÖKANDE

Telenor Sverige Aktiebolag, 556421-0309

Ombud: advokat Mikael Nelson och biträdande jurist Daniel Bergstedt
Time Advokatbyrå KB
Box 590
114 11 Stockholm

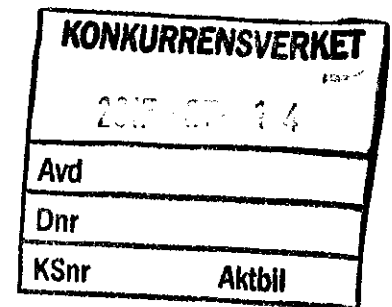
MOTPARTER

1-96. Se bilaga 1

Ombud för 1-96: Advokat Maria Lidbom
Advokatfirman LA Partners Aktiebolag
Box 487
201 24 Malmö

97. Telia Sverige AB, 556430-0142

Ombud för 97: Advokaterna Anton Johansson och Joakim Lavér
Hannes Snellman Attorneys Ltd
Box 7801
103 96 Stockholm



SAKEN

Överprövning av upphandling enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten beslutar att Kommunförbundets upphandling av operatörstjänster för fast och mobil telefoni, dnr 16/11, inte får avslutas förrän rättelse har vidtagits på så sätt att en ny utvärdering ska genomföras varvid anbudet från Telia Sverige AB inte får beaktas.

BAKGRUND

Kommunförbundet genomför en samordnad upphandling avseende operatörstjänster för fast och mobil telefoni (dnr 16/11). Upphandlingen genomförs med ett öppet förfarande enligt LOU. Enligt tilldelningsbeslut har Telia Sverige AB (Telia) tilldelats kontraktet. Telenor Sverige AB (Telenor) har placerat sig på andra plats.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Telenor ansöker om överprövning av upphandlingen och yrkar i första hand att upphandlingen ska rättas på så sätt att den får avslutas först efter att ny kvalificering skett varvid Telias anbud ska diskvalificeras. I andra hand yrkar Telenor att upphandlingen ska göras om.

Telenor gör gällande att Telia inte uppfyller samtliga i upphandlingen ställda obligatoriska krav (ska-krav). Vidare gör Telenor gällande att Kommunförbundets utvärdering beträffande täckningsmätning och pris-sättning strider mot principen om transparens i 1 kap. 9 § LOU.

Täckningsmätning

Kommunförbundet anger i punkt 4.1.2 i anbudsförfrågan att anbudsgivarna ska leverera en ifylld bilaga där anbudsgivarna har uppskattat sin täckning enligt täckningskrav på ett stort antal angivna adresser. Anbudsgivarna ska poängsätta sin täckning för respektive adress (cirka 900 st). För att verifiera och bedöma anbudsgivarnas poängsättning av sin egen täckning har Kommunförbundet vidtagit egna mätningar och egen poängsättning. För varje felaktig poängsättning har anbudsgivarna straffats med ett prispåslag om 250 000 kr.

För att på bästa möjliga sätt uppskatta sin täckning har Telenor genomfört en egen täckningsmätning och använt resultatet från denna för att fylla i bilagan enligt anbudsförfrågan. Det förefaller naturligt att en anbudsgivare genomför en egen mätning för att kunna lämna in ett anbud med en vederhäftig uppgift om sin egen täckning.

Kommunförbundet har anlitat en tredje part för att utföra provmätningar för Kommunförbundets räkning. Det har inte framgått av någon upphandlingsdokumentation vilken mätmetod som ska tillämpas på täckningsmätningen. Det finns flera olika metoder för att beräkna täckning och samtliga ger olika resultat. Telenor har vid sin egen testmätning tillämpat den metod som ger den mest heltäckande och exakta uppskattningen av en operatörs signalstyrka.

Vid Telenors mätningar har Telenor inte endast mätt sin egen täckning utan även Telias och Tele2:s täckning, för att kunna avgöra hur Telenor bör prissätta sitt anbud i upphandlingen. Telenors mätningar av övriga anbudsgivares täckning har visat att Telenor har den bästa täckningen. Av den anledningen är det mycket förvånande för Telenor att Kommunförbundet genom sin mätning kommit fram till ett helt annat resultat.

Vid Kommunförbundets provmätningar har Kommunförbundets leverantör tillämpat en helt annan metod än Telenor. Den metod Kommunförbundet valt kan inte visa signalstyrkan för samtliga band samtidigt utan endast på det band som telefonen är uppkopplad.

Då valet av mätmetod har så pass stor påverkan på det uppmätta resultatet kan det inte rimligen anses vara transparent att inte ange mätmetod i anbudsförfrågan utan endast hänvisa till att en oberoende mätning kommer att genomföras.

Kommunförbundets metod för att mäta signalstyrka är inte den optimala metoden och har inneburit att Telenors egna mätresultat avvikit kraftigt från Kommunförbundets, vilket lett till att Telenor erhållit ett mycket högt pristillägg vid utvärderingen. Då Kommunförbundet dessutom inte har angivit vilken metod som kommer att användas av Kommunförbundet vid genomförandet av Kommunförbundets mätningar, är det inte möjligt för anbudsgivarna att avgöra vilken metod anbudsgivarna ska tillämpa när det uppskattar sin täckning. Hade anbudsgivarna informerats om vilken metod Kommunförbundet avsett tillämpa vid sina mätningar, hade Telenor vid sina egna testmätningar använt samma metod.

Ett grundläggande krav vid offentlig upphandling är att förfrågningsunderlaget är klart och tydligt så att en leverantör kan avgöra vad som har betydelse i upphandlingen och att utvärderingsmodellen är utformad så att den ger ett rättvisande resultat. Att inte redovisa vilken mätmetod som kommer att tillämpas vid poängsättningen, trots att det finns flertalet metoder att använda, samt att det dessutom har påverkan på resultatet av utvärderingen är en överträdelse av den grundläggande principen om transparens enligt 1 kap. 9 § LOU. Hade Telenor på förhand känt till vilken mätmetod som skulle tillämpas hade Telenor genomfört en mätning med motsvarande metod som Kommunförbundet och därmed kunnat anpassa sitt anbud utifrån dessa resultat.

Prissättning

Kommunförbundet har i sin prisutvärdering angivit att anbudsgivarna ska offerera pris för basabonnemang avseende 60 000 abonnemang, samt pris för tilläggstjänsten MEX (avseende 24 000 abonnemang). Utöver detta ska anbudsgivarna ha offererat pris för anknötningar i en molnbaserad växel. Detta har avsett 28 787 abonnemang.

Telenor har tolkat prisutvärderingen som att de molnbaserade anknytningarna varit separata från de 60 000 basabonnemangen som skulle prissättas. Telenor har därför utgått från att det för de 28 787 molnbaserade anknytningarna även inkluderat 28 787 ytterligare basabonnemang och att det vid utvärderingen skulle leda till att totalt 88 787 basabonnemang räknades in i det totala priset. Kommunförbundet har i stället utgått från att de 28 787 molnbaserade anknytningarna, har varit en del av de 60 000 basabonnemangen och att det vid utvärderingen inte räknats med ytterligare 28 787 basabonnemang. Detta har påverkat anbudsgivarens totala priser i betydande omfattning. Det framgår inte någonstans i upphandlingsdokumentationen att de 28 787 molnbaserade anknytningarna ska ingå i basabonnemangen, eftersom informationen om de molnbaserade anknytningarna återfinns i en helt annan bilaga än informationen om basabonnemangen.

Bakgrunden till Telenors tolkning av antalet basabonnemang är att Telenor idag är befintlig leverantör och är väl förtrogen med Kommunförbundets nuvarande behov, men även Kommunförbundets behov på sikt. Telenors uppfattning har varit att Kommunförbundet är i behov av närmare 100 000 basabonnemang, snarare än de 60 000 som använts som beräkningsgrund i upphandlingen. Att antalet basabonnemang med tillägg för molnbaserade anknytningar skulle uppgå till 88 787 är därför helt rimligt med hänsyn till Kommunförbundets verkliga behov.

Då det framkommit att Telia inte offererat någon pris alls för molnbaserade anknytningar men att deras pris per basabonnemang varit betydligt högre än Telenors har det, mot bakgrund av hur Telenor uppfattat prissättningen, påverkat det totala priset. Då det inte tydligt framgått hur priset ska utvärderas har prisutvärderingen inte varit transparent. Den av Kommunförbundet valda prismodellen har möjliggjort taktisk prissättning vilket inte ger ett rättvisande resultat.

Obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget

Kommunförbundet har ställt ett kvalificeringskrav i förfrågningsunderlaget under punkten 3.2.1 som lyder:

”Anbudsgivare skall redovisa någon form av certifikat för kvalitetssäkring i sin verksamhet eller på annat sätt styrka sin kvalitetskontroll.

Dessutom skall apparater och enheter som är föremål för skyddskrav enligt EMC-föreskrifterna verifieras med intyg för godkänd utrustning”.

Kravet är uppdelat i två delar, en del avseende ISO-certifiering eller liknande krav för kvalitetssäkring samt en del avseende intyg för godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna.

Telia har endast lämnat in intyg som verifierar ISO-certifiering. Telia har därmed endast uppfyllt ett av de två kvalificeringskraven under punkten 3.2.1 i förfrågningsunderlaget. Detta innebär att Telia inte har följt den instruktion som följer av anbudsförfrågan och därmed inte uppfyller skalkravet att inkomma med sådant intyg som avses i punkten 3.2.1 i anbudsförfrågan. Då inget intyg inkommit till Kommunförbundet borde Telias anbud rätteligen ha diskvalificerats eftersom Telias anbud inte uppfyller samtliga ska-krav.

EMC-klassade produkter får endast försälas på den svenska marknaden under förutsättning att de är CE-märkta, vilket följer av 3 kap. 7 § Elsäkerhetsverkets föreskrifter om elektromagnetisk kompatibilitet (ELSÄK-FS 2016:3). Varje CE-märkt produkt måste vidare ha en så kallad EU-försäkran, med vilken tillverkaren intygar att EU:s krav på EMC-klassade produkter är uppfyllda.

Kommunförbundet har ställt krav på att anbudsgivarna ska inkomma med intyg som verifierar att apparater och enheter uppfyller skyddskraven enligt

EMC-regelverket. Att Kommunförbundet ställer krav på ett verifierbart intyg utesluter att en anbudsgivare endast försäkrar att anbudsgivarens produkter uppfyller kraven. Det är viktigt att tydligt skilja på intyg som verifierar CE-märkning enligt Elsäkerhetsverkets föreskrifter och ISO-certifikat som i allmänhet styrker viss kvalitetssäkring i verksamheten. Då kravet i upphandlingen avser att apparater och enheter som är föremål för skydds-krav enligt EMC-föreskrifterna ska verifieras med intyg för godkänd utrustning är det uppenbart att en generell ISO-certifiering inte kan styrka kravuppfyllnad hos respektive produkt. Kommunförbundet menar att kravet på kvalitetssäkring i förfrågningsunderlaget punkten 3.2.1 uppfylls genom inlämnande av ISO-certifikat eftersom ISO-certifiering förutsätter att apparater och produkter uppfyller kraven på godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna. Kommunförbundet drar därför slutsatsen att man inte haft någon anledning att betvivla att Telia skulle komma att använda godkända apparater och enheter vid leveransen.

Kommunförbundets inställning är att de två ska-krav som återfinns i punkt 3.2.1 i förfrågningsunderlaget ska tolkas som ett enda krav och att det kravet kan uppfyllas genom inlämnande av generell kvalitetscertifiering. Enligt ordalydelsen i punkten 3.2.1 saknas dock stöd för Kommunförbundets uppfattning att det skulle räcka med ett enda intyg som verifierar generell kvalitetssäkring. Det framgår uttryckligen i punkten 3.2.1 att det rör sig om flera intyg. Av ordalydelsen i kravet följer att kvalitetssäkring ska redovisas med certifikat och att det dessutom ska finnas intyg som verifierar godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna.

Kravet utgör ett tydligt kvalificeringskrav. Det framgår inte av kravet att det ska verifieras "under uppdragets utförande". Kravet återfinns dessutom under avsnittet "kvalificeringskrav" i förfrågningsunderlaget. Uppfattningen att kravet är ett kontraktsskrav snarare än ett kvalificeringskrav framstår som en efterhandskonstruktion. Om avsikten hade varit att intygen skulle komma

löpande under kontraktstiden hade detta rimligen bort framgå av kravet. Kommunförbundet tycks å ena sidan mena att det är ett kontraktsskrav och å andra sidan att det är ett kvalificeringskrav och att Telia har uppfyllt kvalificeringskravet. Att den upphandlande enheten bestämmer kraven i en upphandling innebär inte att den upphandlande enheten får ställa krav i förfrågningsunderlaget och sedan välja att inte tillämpa kravet när anbudet kommer in. Om Kommunförbundet inte har något som helst behov av att få ett intyg avseende godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna borde kravet rimligen inte ha ställts. Telenor har aldrig påstått att något intyg ska omfatta exakt vilka apparater och enheter som kommer att användas vid leveransen. Det är däremot tydligt att intyg ska verifiera godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna. Då det dessutom otvivelaktigt rör sig om ett kvalificeringskrav måste kravet förstås som att anbudsgivarna ska komma in med intyg avseende sådan utrustning som typiskt sett används under leveransen av en tjänst likt det upphandlande föremålet.

Kommunförbundet anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande.

Täckningsmätning

Kommunförbundet anser att förfrågningsunderlaget beträffande täckningsmätning varit klart och tydligt. I punkten 4.2.2 i de administrativa föreskrifterna ges en utförlig beskrivning av hur poängbedömningen av utvärderingskriteriet "täckning" kommer att ske. Utvärderingen inom värderingskriteriet "täckning" innebär att poäng ges för de mottagningsnivåer som respektive anbudsgivare anger på vissa angivna platser och koordinater. I syfte att genom upphandlingen uppnå så tillförlitliga mätvärden som möjligt valde Kommunförbundet att anlita en oberoende part som utförde kompletterande provmätningar på samtliga koordinatsatta platser. De oberoende mätvärdena användes helt i enlighet med vad som angetts i förfrågnings-

underlaget, vid utvärderingen för det fall diskrepansen mellan dessa och de av anbudsgivaren angivna värdena var större än +/- 5 dBm.

Vid utförandet av täckningsmätningen kan det, såsom Telenor påpekat finnas olika utgångspunkter för mätningen. Kommunförbundets utgångspunkt har varit att mäta mottagningsnivåer på angivna adresser inte den teoretiska sändnings/signalstyrkan alternativt den som kan uppnås med externa antenner och speciell mätutrustning. Att det är mottagningsnivån som varit utgångspunkten framgår av punkten 4.2.2 i de administrativa föreskrifterna.

Den omständighet att Telenor vid sina egna mätningar använt sig av en annan metod gör inte att förfrågningsunderlaget brister i transparens beträffande hur utvärderingen av anbudet ska gå till.

Det är inte korrekt att varje angivet värde som inte överensstämmer med den oberoende mätningen straffas med ett prispåslag med 250 000 kr. Den omedelbara följden av att det varit en större diskrepans än +/- 5 dBm har varit att den oberoende mätningens resultat använts som grund för poängsättningen. Mätvärdet från den oberoende mätningen har således kunnat innebära antingen ett bättre eller ett sämre utfall för anbudsgivaren. Först om mätvärdet inneburit ett sämre utfall i mätningen kan det ha påverkat påslaget på anbudsgivarens utvärderingspris. Det är således ett felaktigt påstående att anbudsgivaren straffas för varje angivet mätvärde som inte överensstämmer med den oberoende mätningen.

I upphandlingen har det tydligt framgått vilka kriterier som Kommunförbundet kommer att lägga vikt vid inom ramen för bedömningen av det mest ekonomiskt fördelaktiga anbudet, nämligen pris, täckning, tillgänglighet/service samt tjänster/funktioner. Respektive utvärderingskriterium har brutits ned med tillhörande förklaring av dess innebörd. Vidare har bedömningen och poängsättningen i förhållande till varje utvärderingskriterium

brutits ned och utförligt beskrivits på ett klart och tydligt sätt. Vad avser utvärderingskriteriet "täckning" har beskrivningen av mättningsnivåerna för mottagningen framställts på dBm (decibel-milliwatt)-nivå och med poängsättning i tiondels poäng för att ge en rättvisande bild. Anbudsgivarna har således mot bakgrund av den nogsamma beskrivning av utvärderingsmodellen som förts in i de administrativa föreskrifterna fått en tydlig bild av vad Kommunförbundet efterfrågat samt hur poängfördelningen mellan och inom respektive utvärderingskriterium ska gå till. Utvärderingsmodellen har därmed varit tillräckligt förutsebar för att anbudsgivarna ska kunna lämna konkurrenskraftiga anbud. Utvärderingen har i sin helhet följt vad som angetts i förfrågningsunderlaget.

Prissättning

Kommunförbundet anser att förfrågningsunderlaget inte brister i transparens beträffande prissättningen.

Av punkten 4.2.1 i de administrativa föreskrifterna framgår bl.a. att prisjämförelsen kommer att göras på de uppskattade volymerna enligt bilagor.

Av punkten 3.1.1 i de administrativa föreskrifterna framgår bl.a. att månadskostnaden för mobila basabonnemang kommer att medräknas i prisjämförelse för uppskattat antal abonnemang tjänster enligt bilaga 3.

I bilaga 3 till förfrågningsunderlaget framgår att den volym av basabonnemang som skulle ligga till grund för utvärderingen är 60 000.

Av punkten 4.1.2 i Teknik- och Funktionskrav framgår bl.a. att kostnaden för mobil/molnbaserad växelanknytning ska anges exklusive kostnaden för mobila basabonnemanget.

Förfrågningsunderlaget anger därmed tydligt ett bestämt antal basabonnemang (60 000) för anbudsgivarnas beräkning av utvärderingspriset, att mobil/molnbaserad växelanknytning är en option, samt att prissättning av anknytningar avseende molnbaserade/mobil växellösning ska anges exklusive kostnaden för mobila basabonnemang.

Den omständigheten att Telia i sitt anbud valt att prissätta tjänsten mobil/molnbaserad växelanknytning till 0 kr förändrar inte förfrågningsunderlagets innehåll. Det har stått varje anbudsgivare fritt att prissätta denna tjänst.

Alla anbudsgivare har erhållit samma information och har således haft samma utgångspunkter när de formulerat sina anbud och gjort sina beräkningar.

Obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget

Kommunförbundets uppfattning är att Telia uppfyller samtliga ska-krav i upphandlingen. Det är den upphandlande myndigheten som sätter upp kraven i upphandling utifrån sitt behov. Kommunförbundet har inte haft något behov av att inom ramen för upphandlingen få in intyg avseende godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna för apparater och enheter som kan komma att användas vid tjänsternas utförande. Sådana intyg har därför inte utgjort en del av kvalificeringen.

Kravet på kvalitetssäkring innefattar krav på att anbudsgivare ska redovisa certifikat för kvalitetssäkring i sin verksamhet eller på annat sätt styrka sin kvalitetskontroll. De apparater och enheter som kommer att användas vid utförandet av uppdraget ska kunna verifieras med intyg för godkänd utrustning.

Telenor gör i sin ansökan en stor sak av att Telia inte med anbudet lämnat in intyg för godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna med anbudet. Förfrågningsunderlaget föreskriver emellertid inte något sådant krav.

Kravet på kvalitetssäkring innebär att anbudsgivare ska redovisa certifikat för kvalitetssäkring i sin verksamhet. Telia har med sitt anbud ingett intyg som verifierar ISO-certifiering. Telia har också i sitt anbud bekräftat att man uppfyller kravet i punkten 3.2.1. Kravet på kvalitetssäkring i punkten 3.2.1. är därmed uppfyllt. Anbudsgivarna har inte haft att i anbudet tillhandahålla intyg avseende apparater eller enheter som ska användas vid tjänstens utförande. Anbudsgivarna har med andra ord inte behövt visa att man kvalitetssäkrar sin verksamhet på något annat sätt än genom sitt kvalitetssäkringscertifikat. Alla produkter som försäljs i Sverige måste vara CE-märkta och följaktligen följa EMC-föreskrifterna. En ISO-certifiering förutsätter således att man i sin verksamhet använder sådana produkter som är tillåtna att försälja i Sverige. Genom att anbudsgivarna bilagt certifikat på ISO-certifiering är därmed kravet i punkten 3.2.1 uppfyllt.

Kravet på kvalitetssäkring är ett kvalificeringskrav. Kvalificeringskrav uppställs för att kunna säkerställa leverantörers lämplighet och kvalifikationer. Denna lämplighet ska i aktuell upphandling avseende kvalitetssäkring styrkas genom certifikat för kvalitetssäkring i verksamheten. Därutöver ska, vid uppdragets utförande, de apparater och enheter som används vid leverantörens utförande av uppdraget vara godkända enligt EMC-föreskrifterna. Den andra delen av kravet på kvalitetssäkring i punkten 3.2.1 utgör således inte ett kvalificeringskrav utan är ett kontraktsskrav, dvs. ett krav som gäller vid kontraktets utförande. Något krav på ingivande av intyg avseende samtliga apparater och/eller enheter som skulle kunna komma att användas vid utförandet av uppdraget har inte förelegat i förfrågningsunderlaget.

Den aktuella upphandlingen omfattar operatörstjänster för fast och mobil telefoni. Föremålet för upphandlingen är en tjänst och inte inköp av apparater eller enheter. Kommunförbundet har således inte haft någon anledning att uppställa krav på redovisning i anbudet av sådana intyg som Telenor gör gällande. Det ska däremot under avtalstiden vara möjligt att verifiera att de apparater eller enheter som används av operatören vid tjänsternas utförande är godkända enligt EMC-standard. Det anges inte i kravet att intyg för godkänd utrustning ska bifogas, tillfogas eller inlämnas med anbudet. För det fall det skulle varit ett obligatoriskt krav att sådana intyg skulle inlämnas med anbudet skulle det uttryckligen ha angetts i förfrågningsunderlaget.

Valet av apparater eller enheter som används vid uppdragets utförande är beroende på de tekniska lösningar som valts i förhållande till Kommunförbundets krav på tjänster och funktion. Bedömningen av vilka produkter som ska användas är således beroende av de ställningstaganden som görs vid leverans och installation av utrustning. Telenor har, i egenskap av befintlig leverantör av de aktuella operatörstjänsterna, redan erforderlig utrustning installerad och har därför, till skillnad från övriga anbudsgivare, med lätthet kunnat inge relevanta intyg på den utrustning som faktiskt används. Det skulle vara orimligt att kräva att dessa anbudsgivare redan i anbudsskedet ska inge samtliga intyg avseende den utrustning som eventuellt ska komma att användas vid uppdragets utförande. Ett sådant krav skulle inte vara lika-behandlande och inte heller proportionerligt.

Telia har i sitt anbud i förhållande till kravet på kvalitetssäkring angett att "Telia uppfyller kravet i sin helhet". Telia har således försäkrat att bolaget uppfyller det aktuella kravet.

Det kan konstateras att inte ens Telenor med sitt anbud ingett samtliga intyg för samtliga apparater och enheter som används eller kan komma att användas vid tjänstens utövande. Den tolkning som Telenor gör gällande, att intyg

ska inges med anbudet för apparater och enheter som ska användas innebär att inte heller anbudet från Telenor skulle ha uppfyllt kravet.

Kommunförbundet har hela tiden gjort gällande att det inte har utgjort ett krav att anbudsgivarna med anbudet ska inge intyg på de apparater och enheter som kan komma att användas vid uppdragets utförande. Telenor gör en tolkning av kravet som passar Telenor. Det är en subjektiv tolkning som saknar stöd både i förfrågningsunderlagets lydelse och av Kommunförbundets syfte med kravet. Det är möjligt att Telenor har uppfattat kravet på det sätt som Telenor gör gällande. Den omständigheten att Telenor uppfattat kravet på detta sätt innebär dock inte att Telias anbud inte uppfyller samtliga krav i upphandlingen.

Förfrågningsunderlaget har varit tillräckligt tydligt för att anbudsgivarna ska förstå att intyg inte behövde inges med anbudet utan först i samband med kontraktets utförande. I vart fall måste det ha varit uppenbart för en rimligt informerad och normalt omsorgsfull anbudsgivare att det inte utgjort ett skakrav att bifoga intyg med anbudet.

Telia instämmer i Kommunförbundets ståndpunkt och tillägger bl.a. följande såvitt avser frågan om Telias anbud uppfyllde samtliga ställda krav. Av rättspraxis inom upphandlingsrätten följer att det är den upphandlande myndigheten – dvs. den aktör som formulerat kraven – som också är bäst lämpad att avgöra om kraven är uppfyllda. I de fall tolkning av ett visst krav skulle uppstå till följd av att en leverantör anser att en konkurrent inte uppfyllt ett visst krav ska den upphandlande myndighetens tolkning läggas till grund för prövningen så länge denna ryms inom kravets formulering.

Telia har uppfyllt samtliga ställda krav i upphandlingen. Telia har också i bilaga till anbudet bekräftat att ”som ett minimum följer vi alla relevanta lagar och regler i de länder där vi är verksamma”.

Telenor har, trots att bolaget gett in tre relativt omfattande skrifter i målet, inte förmått att på ett förståeligt sätt förklara hur bolaget menar att punkt 3.2.1 andra stycket ska tolkas. Telenors uppfattning om innebörden av punkt 3.2.1 andra stycket har nämligen ändrats under skriftväxlingens gång. I ansökan om överprövning har Telenor påstått att Kommunförbundet ställt krav på att anbudsgivarna ska inkomma med ett intyg som verifierar att apparater och enheter uppfyller skyddskraven i EMC-regelverket. I ett senare yttrande har Telenor istället anfört att kravet bör tolkas som att anbudsgivarna ska inkomma med ett intyg som verifierar apparater och enheter vilka anbudsgivarna besitter och som är relevanta för leveransen. I ett senare yttrande har Telenor anfört att bolaget aldrig påstått att kravet anger att det ska röra sig om ett enda intyg utan att Telenors bedömning har varit att de nio intyg som bifogats anbudet uppfyllt kravet då dessa intyg visat att sådan utrustning som Telenor normalt använder vid utförandet av liknande uppdrag uppfyller kraven enligt EMC-föreskrifterna. Det ankommer på Telenor, i egenskap av klagande leverantör, att på ett klart sätt ange på vilka omständigheter bolaget grundar sin talan. Det åligger Telenor att visa att det föreligger grund för ingripande.

Telenors tolkning av punkt 3.2.1 andra stycket saknar stöd i ordalydelsen. Om Kommunförbundet hade bedömt att det var nödvändigt för anbudsgivarna att redovisa ”intyg för godkänd utrustning” redan vid tidpunkten för ingivande av anbud så hade Kommunförbundet rimligen angett i punkt 3.2.1, andra stycket att ”intyg för godkänd utrustning” skulle bifogas anbudet, vilket Kommunförbundet alltså inte gjorde.

Varje leverantör har sina tekniska förutsättningar och unika lösningar att förhålla sig till vilket gör att de apparater och enheter som en leverantör beslutar att använda hos en kund i stor utsträckning kan variera beroende på t.ex. geografiska förutsättningar och förhållanden i kundens lokaler. Vidare

sker det ständig teknikutveckling på telekomområdet vilket innebär att apparter som används idag i stor utsträckning inte kommer att användas imorgon. Med hänsyn till att varje uppdrag och varje kunds förutsättningar är unikt och att det pågår en ständig teknikutveckling på telekomområdet, innefattandes apparater, så går det inte, på sätt som Telenor försöker göra gällande, att hävda att det finns apparater som "normalt används" vid utförande av uppdrag. Det kan mot denna bakgrund även ifrågasättas vilken nytta Kommunförbundet skulle ha av att redan under upphandlingen tillhandahållas med intyg för godkänd utrustning för apparater och enheter.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Tillämpliga bestämmelser

I målet är lagen (2007:1091) om offentlig upphandling tillämplig, se punkt 4 i övergångsbestämmelserna i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling.

En upphandlande myndighet ska enligt 1 kap. 9 § LOU behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

Av 16 kap. 4 och 6 §§ LOU framgår att förvaltningsrätten kan pröva om en upphandlande myndighet har brutit mot någon bestämmelse i lagen och, på talan av leverantör som lidit eller kan komma att lida skada, besluta att en upphandling ska göras om eller får avslutas först sedan rättelse gjorts.

Frågorna i målet

Telenor har begärt överprövning av Kommunförbundets upphandling och har i huvudsak anfört dels att förfrågningsunderlaget brister i transparens,

dels att Telias anbud inte uppfyller samtliga obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget.

Förvaltningsrätten har därför att ta ställning till om Telenor visat att det med anledning av någon eller flera av de åberopade grunderna finns skäl för ingripande i upphandlingen med stöd av LOU.

Förvaltningsrättens bedömning

Inledningsvis kan konstateras att förvaltningsrätten vid en överprövning av en upphandling inte är bunden av sökandens yrkande utan har att bedöma om de omständigheter som sökanden åberopar föranleder ingripande enligt LOU i form av antingen ett förordnande om rättelse på ett visst sätt eller att upphandlingen ska göras om.

Är förfrågningsunderlaget beträffande utvärderingskriteriet "Täckning" transparent?

Telenor har gjort gällande att förfrågningsunderlaget brister i transparens beträffande utvärderingskriteriet "Täckning" eftersom Kommunförbundet inte angett vilken mätmetod som används vid den oberoende mätningen. Förvaltningsrätten konstaterar att den oberoende provmätningen har genomförts för att få en rättvis bedömning i utvärderingen, vilket också framgår av punkten 4.2.2 i de administrativa föreskrifterna. Förfrågningsunderlaget ska vara så klart och tydligt formulerat att en leverantör på grundval av detta kan avgöra vad den upphandlande myndigheten tillmäter betydelse vid upphandlingen och att leverantören utifrån vad som anges i underlaget kan lämna ett konkurrenskraftigt anbud. Enligt förvaltningsrättens mening är förfrågningsunderlaget tillräckligt tydligt för att det ska anses framgå vad den upphandlande myndigheten efterfrågar, vad anbudsgivaren förväntas ange beträffande sin egen täckning och hur bedömningen av anbuden kom-

mer att ske. Förvaltningsrätten kan således inte finna att Telenor har förmått visa att förfrågningsunderlagets utformning i de delar som nu är aktuella skulle vara så otydligt eller ge möjlighet till så olika tolkningar att det kan anses strida mot bestämmelserna i LOU. Det finns således inte skäl för ingripande på denna grund.

Är förfrågningsunderlaget beträffande utvärderingskriteriet "Prissättning" transparent?

Telenor gör gällande att förfrågningsunderlaget beträffande prissättning brister i transparens mot bakgrund av att det inte tydligt framgått hur priset ska utvärderas, vilket har lett till ett resultat som inte är rättvisande.

Enligt förvaltningsrätten får det anses framgå av förfrågningsunderlaget hur utvärderingen av pris skulle genomföras och vilka uppskattade volymer (av t.ex. basabonnemang) som låg till grund för utvärderingen. Förvaltningsrätten finner därmed inte att Telenor förmått visa att förfrågningsunderlaget brister i transparens beträffande prissättningen.

Är kravet i andra stycket i punkten 3.2.1 i förfrågningsunderlaget ett obligatoriskt krav?

Avsnitt 3.2 i de administrativa föreskrifterna reglerar enligt rubrikens lydelse "Kvalificeringskrav" som ställs i aktuell upphandling. Av punkten 3.2.1 framgår vilka krav Kommunförbundet ställer beträffande kvalitets-säkring:

"Anbudsgivare skall redovisa någon form av certifikat för kvalitetssäkring i sin verksamhet eller på annat sätt styrka sin kvalitetskontroll.

Dessutom skall apparater och enheter som är föremål för skydds krav enligt EMC-föreskrifterna verifieras med intyg för godkänd utrustning".

Av punkten 4 i de administrativa föreskrifterna framgår vidare att inkomna anbud måste uppfylla skall-krav angivna i anbudsförfrågan för att utvärderas.

Av punkten 4 i anbudsvärderingen framgår vilka kvalificeringskrav Kommunförbundet ställt. Beträffande kvalitetssäkring har Kommunförbundet prövat både första och andra stycket i punkten 3.2.1 i de administrativa föreskrifterna.

Kommunförbundet har gjort gällande att endast första stycket i punkten 3.2.1 är ett obligatoriskt krav. Kommunförbundet har inledningsvis anfört att en anbudsgivare genom att uppfylla kravet i första stycket om bilagt certifikat även får anses uppfylla kravet i andra stycket utan att behöva verifiera med intyg. Kommunförbundet har vidare gjort gällande att andra stycket i punkten 3.2.1 utgör ett kontraktsvillkor. Kommunförbundet har även gjort gällande att det överhuvudtaget inte är fråga om ett obligatoriskt krav eftersom upphandlingen avser tjänster och att det inte är rimligt, proportionerligt eller likabehandlande att en anbudsgivare redan vid anbudslämmandet ska inge samtliga intyg avseende den utrustning som eventuellt ska komma att användas vid uppdragets genomförande. Kommunförbundet har slutligen gjort gällande att Telia i anbudet försäkrat att bolaget uppfyller samtliga krav i upphandlingen och att det därför inte funnits någon anledning för Kommunförbundet att inte ta upp Telias anbud till utvärdering.

Telia instämmer i Kommunförbundets inställning beträffande kravet i 3.2.1 och tillägger även bl. a. att det följer av rättspraxis att för det fall en tolkning ska göras av ställda krav är det den upphandlande myndigheten som ställt kraven som är bäst lämpad att avgöra om kraven är uppfyllda. I de fall tolkning av ett visst krav skulle uppstå till följd av att en leverantör anser att en konkurrent inte uppfyllt ett visst krav ska den upphandlande myndighetens

tolkning läggas till grund för prövningen så länge denna ryms inom kravets formulering.

Myndigheter ska redan vid framställandet av förfrågningsunderlaget se till att de krav som ställs är proportionerliga i förhållande till föremålet för upphandlingen på så sätt att kraven är adekvata och relevanta och inte går utöver vad som rimligen bör krävas av den som vill lämna ett anbud (jfr HFD 2016 ref. 37).

Mot bakgrund av att kravet i andra stycket i punkten 3.2.1 anges under avsnittet ”Kvalitetssäkring”, att det av punkten 4 i de administrativa föreskrifterna framgår att en anbudsgivare måste uppfylla kvalitetssäkringskraven i anbudsförfrågan samt att Kommunförbundet prövat både första och andra stycket i punkten 3.2.1 i anbudsutvärderingen, finner förvaltningsrätten att såväl första som andra stycket i punkten 3.2.1 är formulerade på ett sådant sätt att de är att betrakta som obligatoriska krav som måste uppfyllas. Av utredningen i målet har inte heller framkommit annat än att kravet är tillräckligt transparent för att varje omsorgsfull anbudsgivare måste kunnat förstå att apparater och enheter som är föremål för skyddskrav enligt EMC-föreskrifterna ska verifieras med intyg för att anbudsgivaren ska få delta i anbudsutvärderingen.

Det är ostridigt i målet att anbudsgivare ska redovisa någon form av certifikat för sin kvalitetssäkring eller på annat sätt styrka sin kvalitetskontroll. Förvaltningsrätten anser inte att det kan anses som varken orimligt eller oproportionerligt att anbudsgivare dessutom ska verifiera apparater och enheter som är föremål för skyddskrav enligt EMC-föreskrifterna med intyg.

Uppfyller Telia kravet i andra stycket i punkten 3.2.1 i förfrågningsunderlaget?

Telia har såvitt nu är aktuellt endast lämnat in intyg beträffande ISO-certifiering.

Högsta förvaltningsdomstolen har i avgörandet HFD 2016 ref. 37 uttalat följande. I en upphandling utgör förfrågningsunderlaget en central del av förfarandet. En förutsättning för att underlaget ska fylla sin konkurrensuppsökande funktion är att potentiella leverantörer kan vara säkra på att de obligatoriska krav som ställs i underlaget upprätthålls under hela förfarandet. När en upphandlande myndighet har kommit fram till att en viss uppgift eller visst bevis måste finnas i anbudet och därför ställt ett obligatoriskt krav ska potentiella leverantörer kunna utgå från att kravet är så viktigt att den som anser sig inte kunna, eller inte vilja, uppfylla kravet avstår från att lämna ett anbud.

Förvaltningsrätten har ovan bedömt att kravet i 3.2.1 andra stycket är att betrakta som ett obligatoriskt krav. Det aktuella kravet har angetts i förfrågningsunderlaget och har därför gett potentiella leverantörer anledning att förutsätta att kravet varit viktigt för Kommunförbundet.

Mot bakgrund av att Telia endast lämnat in intyg beträffande ISO-certifiering och inte verifierat apparater och enheter som är föremål för skydds krav enligt EMC-föreskrifterna med intyg anser förvaltningsrätten att Kommunförbundet inte skulle ha tagit upp Telias anbud till utvärdering. Kommunförbundet har därmed agerat i strid med likabehandlingsprincipen när Telias anbud utvärderats och antagits.

Har Telenor lidit skada av bristerna i upphandlingen mot bakgrund av Kommunförbundets invändningar mot Telenors anbud?

För att grund för ingripande mot upphandlingen ska föreligga ska sökanden visa att han har lidit eller kan komma att lida skada av den eller de brister som påtalats (HFD 2013 ref. 53).

Telenor har placerat sig på andra plats i utvärderingen. Telenor får därmed anses ha lidit eller riskerat att lida skada av att Telia inte uppfyller samtliga obligatoriska krav.

Kommunförbundet har dock invänt att för det fall kravet i andra stycket 3.2.1 är att betrakta som ett obligatoriskt krav har inte heller Telenor uppfyllt kravet genom att endast lämna in nio intyg. Beträffande denna invändning gör förvaltningsrätten följande bedömning.

Upphandlande myndighet anses inte bunden av de bedömningar som gjorts inför ett tilldelningsbeslut. Ända tills dess ett kontrakt ingåtts kan myndigheten fatta ett nytt tilldelningsbeslut (jfr Kammarrätten i Stockholms dom i mål nr 4675-13 och 5880-13). Det bör därför inte finnas något hinder för myndigheten att i överprövningsprocessen ändra uppfattning i frågan om ett anbud uppfyller ställda krav.

Högsta förvaltningsdomstolen har i avgörandet HFD 2013 ref. 5 uttalat att det som ska avgöras i ett upphandlingsmål är om det till följd av sökandens talan finns skäl för ingripande enligt LOU. Den ram för processen som saken utgör innebär således att endast invändningar som ansluter till sökandens talan kan beaktas.

Kammarrätten i Göteborg har i mål nr 1641-15 konstaterat att upphandlande myndighetens invändningar ska beaktas i den del de utgör ett bemötande av

den överprövande leverantörens talan. Invändningarna ska alltså avse de sakförhållanden som överprövande leverantörs talan rör.

Kommunförbundet har gjort gällande att för det fall andra stycket i punkten 3.2.1 i de administrativa föreskrifterna är att anse som ett obligatoriskt krav har inte heller Telenor vid en förnyad prövning uppfyllt kravet.

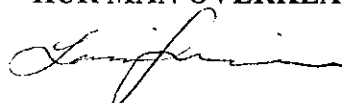
Mot bakgrund av att invändningen görs mot samma krav som Telenor angriper anser förvaltningsrätten att invändningen bör prövas.

Förvaltningsrätten konstaterar att Telenor har lämnat in nio intyg som verifierar godkänd utrustning enligt EMC-föreskrifterna. Mot bakgrund av hur kravet är utformat, dvs. att det inte framgår av kravet hur många apparater eller enheter som ska verifieras med intyg för att uppfylla kravet, anser förvaltningsrätten att Telenor uppfyllt kravet genom att lämna in nio intyg.

Sammanfattning

Eftersom Telia inte har uppfyllt samtliga ställda obligatoriska krav i upphandlingen har Kommunförbundet agerat i strid med bestämmelserna i LOU när Telias anbud har utvärderats och godtagits. Då Telenor till följd härav har lidit eller riskerat att lida skada föreligger grund för ingripande mot upphandlingen. Upphandlingen bör rättas genom att förnyad anbudsutvärdering genomförs, i vilken anbudet från Telia inte ska beaktas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 3109/1B LOU)



Louise af Klint

Ulrika Skogler har föredragit målet.

Bilaga 1

MOTPARTER

1. Kommunförbundet i Skåne mål nr 12426-16
2. Bjuvs kommun mål nr 12464-16
3. Burlövs kommun mål nr 12465-16
4. Båstads kommun mål nr 12466-16
5. Eslövs kommun mål nr 12467-16
6. Helsingborgs stad 12468-16
7. Hässleholms kommun mål nr 12469-16
8. Höganäs kommun mål nr 12470-16
9. Hörby kommun mål nr 12471-16
10. Höörs kommun mål nr 12472-16
11. Klippans kommun mål nr 12473-16
12. Kristianstads kommun mål nr 12474-16
13. Kävlinge kommun mål nr 12475-16
14. Landskrona stad mål nr 12476-16
15. Lomma kommun mål nr 12478-16
16. Lunds kommun mål nr 12479-16
17. Malmö stad mål nr 12480-16
18. Osby kommun mål nr 12482-16
19. Perstorps kommun mål nr 12483-16
20. Simrishamns kommun mål nr 12484-16
21. Sjöbo kommun mål nr 12485-16
22. Skurups kommun mål nr 12486-16
23. Staffanstorps kommun mål nr 12487-16
24. Svalövs kommun mål nr 12488-16
25. Svedala kommun mål nr 12489-16
26. Tomelilla kommun mål nr 12490-16
27. Trelleborgs kommun mål nr 12491-16
28. Vellinge kommun mål nr 12492-16
29. Ystads kommun mål nr 12493-16
30. Åstorps kommun mål nr 12494-16

31. Ängelholms kommun mål nr 12495-16
32. Örkelljunga kommun mål nr 12496-16
33. Östra Göinge kommun mål nr 12497-16
34. Eslövs Bostads AB mål nr 12500-16
35. Göingehem AB mål nr 12501-16
36. MKB Fastighets AB mål nr 12502-16
37. Osbybostäder AB mål nr 12503-16
38. Staffanstorps Centrum AB mål nr 12504-16
39. Staffanstorps Energi AB mål nr 12505-16
40. Staffanstorps Fibernät AB mål nr 12507-16
41. Staffanstorps Kommunfastigheter AB mål nr 12508-16
42. Sydsånes Avfallsaktiebolag SYSAV mål nr 12509-16
43. VA SYD mål nr 12510-16
44. AB Bjuvbostäder mål nr 12511-16
45. Bostads AB Svedalahem mål nr 12512-16
46. Fjärrvärme i Osby AB mål nr 12513-16
47. Helsingborgs Hamn AB mål nr 12514-16
48. Helsingborgs Arena och Scen AB mål nr 12515-16
49. Hässleholms Industribyggnad AB mål nr 12516-16
50. Hässleholms Miljö AB mål nr 12517-16
51. Hässleholms Vatten AB mål nr 12518-16
52. Höganäs Energi AB mål nr 12519-16
53. AB Höganäshem mål nr 12520-16
54. Hörby Bostäder AB mål nr 12521-16
55. Hörby Industrifastigheter AB mål nr 12522-16
56. Höörs Fastighets AB mål nr 12523-16
57. KKB Fastigheter AB mål nr 12524-16
58. Krinova mål nr 12525-16
59. C4 Energi AB mål nr 12526-16
60. Kristianstads Renhållning AB mål nr 12527-16
61. Landskrona Energi AB mål nr 12528-16
62. Landskrona Hamn AB mål nr 12529-16
63. LKP AB mål nr 12530-16
64. Lunds kommuns Fastighets AB mål nr 12531-16
65. Mellansåne Renhållningsaktiebolag mål nr 12532-16

66. Nordvästra Skånes Renhållnings AB mål nr 12533-16
67. Nordvästra Skånes Vatten och Avlopp AB mål nr 12534-16
68. Perstorps Bostäder AB mål nr 12535-16
69. Perstorps Näringslivs AB mål nr 12536-16
70. Rederi Ventrafiken AB mål nr 12537-16
71. Räddningstjänsten i Skåne Nordväst mål nr 12538-16
72. Simrishamns Bostäder AB mål nr 12539-16
73. Aktiebolaget Sjöbohem mål nr 12542-16
74. Skurups Elverk AB mål nr 12543-16
75. Skurups Jordbruks AB mål nr 12544-16
76. Svalövs Lokaler AB mål nr 12545-16
77. Svalövsbostäder AB mål nr 12546-16
78. Svedala Exploaterings AB mål nr 12547-16
79. Sydöstra Skånes Räddningsförbund mål nr 12548-16
80. Söderåsens miljöförbund mål nr 12549-16
81. Vellingebostäder AB mål nr 12550-16
82. Vellinge Stadsnät AB mål nr 12551-16
83. Vellingekoncern AB mål nr 12552-16
84. Ystad Energi AB mål nr 12553-16
85. Ystad Hamn Logistik AB mål nr 12554-16
86. Ystads teater AB mål nr 12555-16
87. Ystad Österlenregionens Miljöförbund mål nr 12556-16
88. Åhus Hamn & Stuveri AB mål nr 12557-16
89. AB Ängelholmslokaler mål nr 12558-16
90. AB Ängelholmshem mål nr 12559-16
91. Örkelljunga Bostäder AB mål nr 12560-16
92. Österlenhem AB mål nr 12561-16
93. AB Ystadbostäder mål nr 12562-16
94. Ystads Industrifastigheter AB mål nr 12563-16
95. Vellinge Exploaterings AB mål nr 12564-16
96. Ljungby kommun mål nr 12851-16



SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress

där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I vissa mål får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Detta gäller mål om överprövning enligt:

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, eller
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.